
Nagisa Moritoki Škof, Kristina Hmeljak Sangawa

Tečaj slovenščine za gostujoče japonske študente kot spodbuda k razmisleku o vlogah jezika

objavljeno v:

Jerca Vogel (ur.): *Slovenščina – diskurzi, zvrsti in jeziki med identiteto in funkcijo.*

Obdobja 39. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2020.

<https://centerslo.si/simpozij-obdobja/zborniki/obdobja-39/>

© Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, 2020.

TEČAJ SLOVENŠČINE ZA GOSTUJOČE JAPONSKE ŠTUDENTE KOT SPODBUDA K RAZMISLEKU O VLOGAH JEZIKA

Nagisa Moritoki Škof

Filozofska fakulteta, Ljubljana
nagisa.moritoki@ff.uni-lj.si

Kristina Hmeljak Sangawa

Filozofska fakulteta, Ljubljana
kristina.hmeljak@ff.uni-lj.si

DOI:10.4312/Obdobja.39.261-268

Prispevek predstavlja tečaj slovenščine, ki ga študenti japonologije na Univerzi v Ljubljani izvajajo za gostujoče študente z japonskih univerz na dvotedenskih izmenjavah. Čeprav japonski študenti po vrnitvi domov skoraj gotovo ne bodo več uporabljali slovenščine, iz rezultatov anket ugotavljamo, da je smisel tega tečaja za japonske študente ne samo usvajanje slovenščine, ampak tudi (ali morda še bolj) izkušnja komuniciranja v tujem jeziku, ki ni angleščina, ter razmislek o rabi različnih jezikov.

slovenščina kot tuji jezik, sodelovalno učenje, učenje tujih jezikov, japonski izobraževalni sistem

Students of Japanese studies at the University of Ljubljana organize introductory Slovene language courses for incoming students from Japanese universities on short-term exchanges. Although these students almost never use Slovene after going back to Japan, two questionnaire surveys indicate that the language course is meaningful to the Japanese students not only as a means of learning Slovene, but (perhaps even more so) as a new experience communicating in a foreign language that is not English and as an opportunity to think about language use.

Slovene as a foreign language, collaborative learning, learning foreign languages, Japanese education system

1 Uvod

Japonska je jezikovno sorazmerno homogena dežela s 125,9 milijona prebivalcev. Sporazumevanje v državnih institucijah, šolstvu, medijih in javnem življenju poteka v japonščini, ki v japonskem pravu sicer ni eksplicitno definirana kot državni jezik, je pa praktično edini jezik, ki se uporablja v javnem življenju. Kot otoška država nima kopenskih mej z drugimi državami in jezikovnimi skupnostmi, tudi migracijski tokovi so manj izraziti kot v Evropi (UN 2019). Leta 2018 je bilo na Japonskem prijavljenih 2.731.093 tujcev, kar sta samo 2 % celotnega prebivalstva. Med tujci je največ

državljanov Kitajske (764.000), Koreje (449.000), Vietnama (330.000) in Filipinov (271.000), državljanov Slovenije pa je na Japonskem manj kot 100 (SB 2020).

Če izvzamemo tujce, govorce ainujskega jezika na severu, rjukjujskih jezikov na jugu in uporabnike znakovnega jezika, velika večina prebivalcev Japonske lahko v vsakdanjem življenju skoraj vse opravi brez znanja tujih jezikov. Del vladne politike, ki ima za cilj pospeševanje internacionalizacije in prilagajanje globalizaciji, je tudi krepitev znanja tujih jezikov, pri tem pa se »učenje tujega jezika« običajno enači z učenjem angleščine. Tudi večina programov študijskih izmenjav s tujino povezuje japonske šole s tistimi v angleško govorečih deželah, največ z Avstralijo, sledijo ZDA, Kanada, Združeno kraljestvo in Nova Zelandija (MEXT 2019b).

V takem okolju ima poseben pomen program izmenjav, ki ga na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani izvajamo s partnerskimi japonskimi univerzami že od ustanovitve Oddelka za azijske študije leta 1995. Vsako leto organiziramo program skupnih seminarjev, obiskov in jezikovnega pouka za študente s partnerskih japonskih univerz, ki gostujejo na našem oddelku od dva do štiri tedne. Od leta 2014 smo program temeljito preoblikovali, povečali delež dejavnosti, ki jih tukajšnji in gostujoči študenti samostojno organizirajo (ogledi muzejev, šol in drugih ustanov, pri katerih študenti japonologije z Univerze v Ljubljani tolmačijo za japonske gostujoče študente; delavnice japonskih tradicionalnih veščin, ki jih vodijo gostujoči študenti; ure konverzacije v tujih jezikih idr.), od leta 2015 pa začetni tečaj slovenščine za gostujoče študente z japonskih univerz, ki smo ga prej izvajali učitelji japonščine, načrtujejo in izvedejo študenti japonologije na Filozofski fakulteti.

V prispevku predstavljamo izsledke dveh anket med gostujočimi japonskimi študenti in analiziramo njihove odzive na tečaj slovenščine ter smisel tega tečaja za študente, saj po vrnitvi v domovino skorajda nimajo več priložnosti uporabljati slovenščino.

2 Učenje tujih jezikov na Japonskem

V japonskem javnem šolskem sistemu je od srede 20. stoletja dalje angleščina glavni in skoraj edini tuji jezik. V kurikulumu za osnovne in srednje šole predmet *tuji jezik* v principu predvideva tudi učenje drugih jezikov, toda v konkretnem opisu vsebine predmeta so navedene podrobnosti samo za pouk angleščine, le zadnji odstavek opisa navaja, da je treba v primeru pouka tujega jezika, ki ni angleščina, izoblikovati vsebino po vzoru opisa za angleščino (MEXT 2017). Tudi sicer se tako v splošni rabi kot tudi v uradnih dokumentih izraz *tuji jezik* skoraj vedno nanaša na angleščino.

Obvezni predmet *tuji jezik* (ki je dejansko v skoraj vseh japonskih šolah angleščina) se v kurikulumu javnih šol začne v 7. letu obveznega šolanja, na Japonskem je to 1. razred nižje srednje šole. V okviru kurikularne prenove se je od začetka 21. stoletja postopoma začelo uvajanje tujega jezika (tj. angleščine) tudi v nižjih razredih osnovne šole. Od leta 2002 so posamezne »tujejezične dejavnosti« vključili v ure »splošnega učenja« (ure pouka, ki so namenjene medpredmetnemu povezovanju in samostojnemu

učenju), leta 2011 pa so nekaj »tujejezičnih dejavnosti« vključili kot obvezne vsebine tudi v kurikulum 5. in 6. razreda osnovne šole.

Odzivi na postopno nižanje starosti, pri kateri se otroci v šoli prvič srečajo s tujim jezikom, so bili mešani. Matsumiya (2011) v raziskavi o učinkih, ki so jih imele osnovnošolske »tujejezične dejavnosti« na učenje angleščine v nižji srednji šoli, ugotavlja, da imajo otroci, ki so bili že v osnovni šoli vključeni v tujejezične dejavnosti, v 1. razredu nižje srednje šole bolj pozitiven odnos do angleščine in jo bolje razumejo. Po drugi strani Toyonaga in Sudō (2017) v pregledu raziskav o učinkih zgodnjega učenja angleščine kot tujega jezika poudarjata, da je treba pri merjenju teh učinkov upoštevati tudi učenje izven šole (npr. v zasebnih šolah), podporo staršev in druge dejavnike, ter ugotavljata, da zgodnje učenje nima jasnih učinkov na čustveno dimenzijo učenja, npr. pri občutku domačnosti tujega jezika ali pri zavesti o globalnih razsežnostih jezikov.

V nekaterih višjih srednjih šolah (tj. od 10. do 12. leta šolanja) uvajajo tudi druge tuje jezike: najpogostejši sta kitajščina in korejščina, ki sta jezika sosednjih držav, sledijo jima francoščina, španščina, nemščina in drugi evropski jeziki, toda po nekaj letih rasti od leta 2007 število šol, ki ponujajo tudi druge jezike poleg angleščine, postopoma upada. Leta 2018 je pouk drugih tujih jezikov poleg angleščine ponujalo 677 od 4.887 srednjih šol, tj. približno 14 % vseh srednjih šol na Japonskem, njihov pouk pa je obiskovalo 44.753 od 3.168.369, tj. približno 1,4 % dijakov (MEXT 2016, 2019a, 2019c).

Pouk angleščine v japonskih šolah sedaj torej poteka od 5. razreda šestletne osnovne šole, skozi tri razrede nižje srednje šole in do konca triletne višje srednje šole, to je skupaj osem let. Iz raziskave japonskega ministrstva (MEXT 2019b) izhaja, da je leta 2018 ob koncu srednje šole, torej po osmih letih učenja, nivo SEJO A2 dosegalo približno 40 % maturantov (leta 2013 samo 31 %), nivo B2 pa približno 68 % srednješolskih učiteljev angleščine (leta 2013 samo 52 %). Nivo znanja angleščine se torej zadnja leta postopoma viša, je pa še vedno nižje od nivoja v Sloveniji, kjer se ob koncu srednje šole pričakuje znanje angleščine vsaj na nivoju B2. Znanje drugih jezikov poleg angleščine pa je na Japonskem redkost.

3 Tečaj slovenščine v okviru programa SloTan

Program za študente z japonskih partnerskih univerz, ki pridejo na kratkoročno študijsko izmenjavo na Filozofsko fakulteto Univerze v Ljubljani za dva tedna v začetku marca, smo v japonščini poimenovali Slovenia tanki kenshū (kratkoročno izpopolnjevanje v Sloveniji) ali na kratko SloTan. Vsako leto se ga udeležijo študenti z japonskih univerz, s katerimi smo sklenili sporazume o sodelovanju, skoraj vsi so japonski državljani. Prva leta so na kratkoročno izmenjavo prihajali samo študenti Univerze Tohoku za socialno delo, leta 2010 so se jim pridružili študenti Univerze v Tsukubi, nato postopoma še študenti drugih univerz, od leta 2015 dalje vsako leto okoli 20 študentov s petih ali šestih univerz. Leta 2020 je program zaradi epidemije odpadel. V programu sodelujejo tudi študenti prvo- in drugostopenjskega študija

japonologije na Univerzi v Ljubljani. Na skupnih seminarjih gostujoči študenti v japonščini predstavijo izbrane vidike japonske kulture in družbe, študenti višjih letnikov Univerze v Ljubljani pa tolmačijo v slovenščino za mlajše kolege; študenti Univerze v Ljubljani za japonske goste pripravijo predstavitve v japonščini o slovenski stvarnosti, ogleda muzejev, šol in drugih ustanov ter druge dejavnosti (Moritoki Škof 2017).

Del tega programa je tudi kratek intenzivni tečaj slovenskega jezika, ki smo ga sprva izvajali učitelji s katedre za japonologijo (Hmeljak Sangawa idr. 2010), od leta 2015 pa so tako načrtovanje kot izvedbo tečaja prevzeli študenti drugostopenjskega programa japonologija v sklopu predmeta Uvod v didaktiko japonščine 1 pod mentorstvom prve avtorice. Tečaj obsega osem srečanj oz. enot po 90 minut, v katerih se gostujoči japonski študenti naučijo nekaj slovenskih izrazov za osnovno sporazumevanje v času kratkega bivanja v Sloveniji. Med zadnjim srečanjem gostujoči študenti pred študenti in učitelji japonologije zaigrajo dialog, ki ga sami sestavijo. Namen tečaja je gostujočim študentom nuditi minimalne osnove za sporazumevanje v slovenščini med bivanjem v Ljubljani, a služi tudi kot izhodišče za razmislek o učenju in rabi tujih jezikov.

Študenti japonologije, ki tečaj organizirajo in izvedejo, pri predmetu Uvod v didaktiko japonščine 1 najprej spoznajo teoretski okvir in različne pristope k jezikovnemu pouku, nato pa sami sestavijo program dvotedenskega tečaja slovenščine. Vsako srečanje z japonskimi študenti vodita dva študenta japonologije (med njimi so nekatera leta tudi gostujoči japonski študenti na celoletni študijski izmenjavi), ki v paru pripravita in izvedeta svoj del tečaja. Nazadnje so tečaj leta 2019 izvedli štirje študenti: dva slovenska študenta in dva japonska študenta na celoletni izmenjavi, medtem ko so ostali slušatelji predmeta prevzeli organizacijo drugih dejavnosti programa SloTan. Vsebina posameznih učnih ur se nekoliko razlikuje iz leta v leto, a običajno obsega večino vsebin, ki jih prikazuje Tabela 1.

Enota	Vsebina	Izvajalec*	Pomočnik
1	samopredstavitvev, pozdravi, številke od 1 do 10	J1	S1
2	dialog o sebi, številke od 11 do 30	J1	S1
3	v restavraciji (hrana, pijača, naročanje, račun); glagoli 1	J2	S2
4	javni prevoz (avtobus, vlak, ura); glagoli 2 (rad bi ...)	S2	J2
5	spraševanje po kraju (stranišče, predavalnica, pošta ...); glagoli 3 (preteklik)	S1	J1
6	poročanje o dejanjih; pridevniki, glagoli (preteklik)	S2	J2
7	ponovitev; priprava dialogov	J2, S1, S2	
8	predstavitvev dialogov		

Tabela 1: Razpored učnih vsebin tečaja slovenščine za japonske gostujoče študente marca 2019 (*izvajalca S1 in S2 sta bila slovensko govoreča redna študenta japonologija, izvajalca J1 in J2 pa japonska študenta na celoletni izmenjavi).

4 Kratkoročni odziv japonskih študentov na tečaj slovenščine

Tečaja slovenščine, ki so ga organizirali in izvedli študenti programa japonologija, se je leta 2019 udeležilo 19 študentov s šestih japonskih partnerskih univerz v okviru programa SloTan. Druge dejavnosti tega programa potekajo praviloma v japonščini: predstavitve, komunikacija s študenti japonologije višjih letnikov poteka v japonščini; tudi s študenti prvega letnika japonologije, ki se od vpisa oktobra do programa SloTan marca v šestih mesecih pouka naučijo šele osnov japonščine, se gostujoči študenti pri skupnih vajah pogovarjajo delno v japonščini in delno v angleščini. V slovenščini včasih preizkusijo besede, ki so se jih naučili na tečaju, a za kaj več kot pozdrav in eno ali dve povedi to znanje ni dovolj.

Da bi preverili odziv gostujočih študentov na tečaj slovenščine in ugotovili smiselnost tega dela programa, smo leta 2019 takoj po koncu programa SloTan, v drugi polovici marca 2019, izvedli anketo med japonskimi študenti o programu SloTan v celoti, še posebej pa o njihovem mnenju glede tečaja slovenščine. Na anketo v japonščini z orodjem Google Sheets je odgovorilo 15 od 19 gostujočih študentov.

Na vprašanje, ali jim je vsebina, ki so jo predelali med tečajem slovenščine, koristila med bivanjem v Sloveniji, je 14 od 15 študentov odgovorilo, da je bila *zelo koristna* ali *večinoma koristna*.

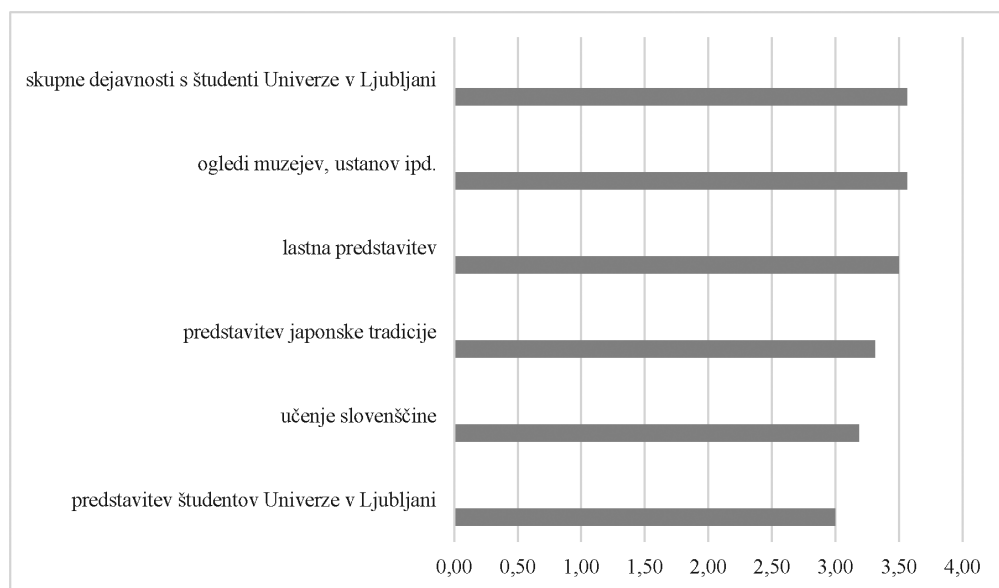
Na vprašanje, v kakšnih situacijah je bila slovenščina koristna, so odgovorili, da med vsakodnevnim življenjem v Sloveniji (najpogostejši odgovor je bil *pri naročanju in plačevanju v trgovinah ali restavracijah*), pri pozdravljanju neznancev ali študentov Univerze v Ljubljani ter kot izhodišče za pogovor s študenti gostitelji. Čeprav so spoznali samo nekaj pozdravov, kot so *dober dan, na zdravje* ipd., in zelo osnovnih fraz, npr. *Račun, prosim.* ipd., so vseeno skušali vsaj malo komunicirati v jeziku kraja, kjer so bivali. Zanimivo je tudi, da jim je bila pri druženju s slovenskimi študenti slovenščina prej kot sredstvo sporočanja izhodišče za pogovor: japonski študenti so večkrat preverjali svoje razumevanje slovenskih slovničnih kategorij, ki v japonščini ne obstajajo (kot npr. sklon, spol, število), ali izgovarjavo težjih glasov.

5 Dolgoročni odziv japonskih študentov na tečaj slovenščine

Študenti, ki obiskujejo kratek tečaj slovenščine med dvotedenskim programom SloTan, po vrnitvi v domovino nimajo več priložnosti za rabo slovenščine. Veliko jih sicer še dolga leta ohranja stike s študenti ljubljanske japonologije, nekateri se tudi vračajo v Slovenijo na krajše ali daljše obiske, a doslej se praktično nihče med udeleženci programa SloTan ni odločil za nadaljevanje učenja slovenščine. Ali torej dvotedenski tečaj slovenščine nima smisla, če tečajniki po zaključku nimajo več priložnosti za rabo slovenščine? Odgovor na to vprašanje smo poiskali v odgovorih na anketo, ki smo jo izvedli septembra 2017 med nekdanjimi tečajniki. K izpolnjevanju ankete smo povabili študente, ki so v prejšnjih letih gostovali v Ljubljani v okviru programa SloTan, ter jih spraševali o vseh delih programa: skupnih seminarjih in predstavitvah, obiskih šol in drugih ustanov ter tudi o tečaju slovenščine. V nadaljevanju povzemamo odgovore, ki se vežejo na tečaj slovenščine.

Na anketo, ki smo jo izvedli z orodjem Google Sheets, je odgovorilo 16 študentov, ki so bili v Ljubljani na programu SloTan med letoma 2013 in 2017. Večina jih pred prihodom ni vedela skoraj ničesar o Sloveniji, po zaključku programa pa so o njej vsi imeli pozitivno mnenje. Na vprašanje, ali so po zaključku programa SloTan še uporabljali slovenščino, jih je presenetljivih 44 % odgovorilo, da so, a domnevamo, da so tako odgovorili tudi študenti, ki so se npr. ob ponovnem srečanju s študenti iz Ljubljane pozdravili po slovensko, da pa ne gre za nadaljevanje učenja slovenščine na višji ravni.

Na vprašanje, ali so bili posamezni deli programa SloTan zanje koristni, so sicer boljše ocenili druge dele programa kot pa tečaj slovenščine, a so tudi tečaj slovenščine na lestvici od 1 (*ni bil koristen*) do 4 (*je bil koristen*) povprečno ocenili kot še kar koristnega, kot je razvidno v Grafu 1.

Graf 1: Ocena, kako koristni so bili posamezni deli programa.

Del odgovorov na vprašanje odprtega tipa, kaj je bilo pozitivnega pri učenju slovenščine, kaže na povečano zanimanje za jezike, kot npr. da jih zdaj bolj zanimajo slovanski ali evropski jeziki ali japonsščina, spoznavanje jezikovnih struktur idr. Taki so bili npr. odgovori »Prvič sem spoznal take jezikovne strukture in začeli so me zanimati različni jeziki« ali »Koristilo mi je pri razmisleku o podobnostih in razlikah med več jeziki« oz. »Spoznal sem razlike z japonsščino.« Drugi del odgovorov kaže na povečano zanimanje za družbo in kulturo, tak odgovor je bil npr. »Težko je bilo, a občutil sem, da je učenje jezika tudi priložnost bolje razumeti tisto deželo.« Tretja skupina odgovorov pa nakazuje spremembo v odnosu do učenja jezika, taki odgovori so bili npr. »Po tečaju sem bolj motiviran za učenje novih jezikov« ali »Evropski jeziki so mi zdaj bližji« in »Zdaj bolj razumem, kako se počutijo učenci japonsščine.«

Večina odgovorov kaže na to, da so študenti uzavestili spremembe v svojem odnosu do jezikov in učenja. Med odgovori je bil zanimiv zlasti odgovor študenta, ki je navedel, da bolje razume stališče učencev japonsščine, iz česar lahko sklepamo, da je v sebi opazil novo sposobnost za razumevanje stališča drugih. Med bivanjem na Japonskem si namreč tudi študenti japonske didaktike, bodoči učitelji japonsščine za tujce, težko predstavljajo težave tujih študentov pri učenju in v vsakdanjem življenju, skozi svojo izkušnjo učenja popolnoma drugačnega jezika in bivanja v tuji deželi pa se z njihovimi težavami lažje poistovetijo.

6 Zaključek

V dvotedenskem tečaju slovenščine, ki ga študenti japonologije izvajajo za gostujoče študente z japonskih partnerskih univerz, se gostje seveda ne naučijo dovolj, da bi lahko v slovenščini povedali več kot nekaj fraz, smo pa iz izvedenih anket in tudi iz razgovorov s študenti ugotovili, da vseeno cenijo tečaj in da jim izkušnja pomeni nov pogled na učenje jezikov in rabo svojega ali tujega jezika v bolj ali manj jezikovno homogeni skupnosti. Glede na to, da je kar polovica anketirancev povedala, da po udeležbi pri tem programu drugače gledajo na tujce in tuje države, trije od šestnajstih pa so povedali, da so se po tem programu začeli drugače učiti tuje jezike, lahko ocenimo, da program dosega svoj cilj in da je lahko tudi tako kratek tečaj slovenščine povod za razmislek o učenju tujega jezika. Med komentarji v anketi o programu leta 2019 je eden od študentov zapisal: »Mislim, da se je zaradi udeležbe pri tem programu moj sistem vrednot krepko spremenil. To je bila priložnost, da ponovno razmislim o tem, kako preživljam študij.« Vsaj za nekatere študente je torej stik s slovenščino, čeprav zelo kratek, lahko priložnost za razmislek o razumevanju drugih jezikov in kultur.

Literatura

- HMELJAK SANGAWA, Kristina, SHIGEMORI BUČAR, Chikako, MORITOKI ŠKOF, Nagisa, CULIBERG, Luka, BEKEŠ, Andrej, 2010: Pouk slovenščine za japonske študente na enomesečnem gostovanju. Irena Novak-Popov (ur.): *Vloge središča: konvergenca regij in kultur*. Ljubljana: Zveza društev Slavistično društvo Slovenije (Zbornik Slavističnega društva Slovenije). 314–322.
- MATSUMIYA, Shingo, 2011: Sōki eigo kyōiku ga chūgakkō eigo kyōiku ni oyobosu eikyō ni suite no chōsa kenkyū. (Dai yo ji chōsa) 早期英語教育が中等学校英語教育に及ぼす影響についての調査研究(第四次調査) The influence of primary school English education on the English proficiency of secondary school students: An analysis and discussion of the issues (fourth stage research). *Kenkyū ronshū 研究論集 Journal of Inquiry and Research* 94. 99–117. <http://doi.org/10.18956/00006125> (dostop 9. 5. 2020)
- MORITOKI ŠKOF, Nagisa, 2017: The impact of a short exchange program on language learning and intercultural understanding. Sonja Rutar idr. (ur.): *Vidiki internacionalizacije in kakovosti v visokem šolstvu*. Koper: Založba Univerze na Primorskem (Knjižnica Ludus 6). 109–125.
- MEXT 2016 = Ministry of Education, Culture Sports Science & Technology, 2016: *Eigo igai no gaikokugo no kyōka o kaisetsu shite iru gakkō no jōkyō ni tsuite* 英語以外の外国語の科目を開設している学校の状況について. www.mext.go.jp/b_menu/shingi/chukyo/chukyo3/058/siryu/_icsFiles/afieldfile/2016/05/25/1371098_1.pdf (dostop 9. 5. 2020)

- MEXT 2017 = Ministry of Education, Culture Sports Science & Technology, 2017: *Shōgakkō gakushū shidō yōryō (Heisei 29 nen kokuji) Kaisetsu Gaikokugo katsudō - gaikokugohen* 小学校学習指導要領(平成 29 年告示)解説 外国語活動・外国語編.. www.mext.go.jp/component/a_menu/education/micro_detail/_icsFiles/afieldfile/2019/03/18/1387017_011.pdf (dostop 9. 5. 2020)
- MEXT 2019a = Ministry of Education, Culture Sports Science & Technology, 2019a: *Heisei 29 nendo Kōtō gakkō tō ni okeru kokusai kōryū tō no jōkyō ni tsuite* 平成 29 年度 高等学校における国際交流等の状況について. www.mext.go.jp/b_menu/houdou/31/08/_icsFiles/afieldfile/2019/08/27/1420498_001.pdf (dostop 7. 5. 2020)
- MEXT 2019b = Ministry of Education, Culture Sports Science & Technology, 2019b: *Heisei 30 nendo »Eigo kyōiku jisshi jōkyō chōsa« gaiyō* 平成 30 年度「英語教育実施状況調査」概要.. www.mext.go.jp/component/a_menu/education/detail/_icsFiles/afieldfile/2019/04/17/1415043_01_1.pdf (dostop 7. 5. 2020)
- MEXT 2019c = Ministry of Education, Culture Sports Science & Technology, 2019c: *Gakkō kihon chōsa – Reiwa gannendo kekka no gaiyō – Chōsa kekka no gaiyō (Shotō chūtō kyōiku kikan, senshūgakkō, kakushū gakkō)* 学校基本調査—令和元年度結果の概要—調査結果の概要(初等中等教育機関、専修学校・各種学校). www.mext.go.jp/content/20191220-mxt_chousa01-000003400_2.pdf (dostop 7. 5. 2020)
- SB = Statistics Bureau, Ministry of Internal Affairs and Communications, 2020: *Japan Statistical Yearbook 2020, 2-10: Foreign National Residents by Nationality (2016 to 2018)*. www.e-stat.go.jp/stat-search/files?page=1&layout=datalist&toukei=00250012&tstat=000001018034&cycle=1&year=20190&month=12040606&tclass1=000001060399 (dostop 1. 6. 2020)
- TOYONAGA Kōhei 豊永耕平, SUDŌ, Kōsuke 須藤康介, 2017: *Shōgakkō eigo kyōiku no kōka ni kansuru kenkyū – Senkōkenkyū no mondaiten to jissshō bunseki no kanōsei* 小学校英語教育の効果に関する研究—先行研究の問題点と実証分析の可能性 – A study on the effects of English education in elementary schools: Criticism of previous research and empirical analyses. *Kyōikugaku kenkyū* 教育学研究. LXXXIV/2. 215–227. https://doi.org/10.11555/kyoiku.84.2_215 (dostop 9. 5. 2020)
- UN = UN Department of Economic and Social Affairs, 2019: *International Migrant Stock 2019*. www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/estimates19.asp (dostop 30. 7. 2020)

Prispevek je sofinancirala Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (ARRS) iz državnega proračuna v okviru raziskovalnega programa št. P6-0243.